

Integrated Conservation and Development Planning of Urban Spaces Based on Components of Historic Urban Landscape

Masoud Alavian Sadr¹, Mohammad Saeed Izadi^{2*}, Pouyan Shahabian³, Mohammad Hassan Talebian⁴

1. PhD Student, Department of Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
2. Assistant Professor, Department of Urban Design, Faculty of Art and Architecture, Hamadan University, Hamadan, Iran
3. Associate Professor, Department of Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran,
4. Associate Professor, Department of Architecture, Faculty of Architecture, University of Tehran, Fine Arts Campus, Tehran, Iran

Article Info

Original Article

Received: 2021/04/19;
Accepted: 2021/05/31;
Published Online 2021/07/14

 10.30699/athar.42.1.18

Use your device to scan
and read the article online

Corresponding Author

Mohammad Saeed Izadi

Assistant Professor,
Department of Urban Design,
Faculty of Art and
Architecture, Hamadan
University, Hamadan, Iran

Email:

ms.izadi.ms.izadi@basu.ac.ir

ABSTRACT

The recent approach defines conservation as "thoughtful management of change" and recommends a vision-based approach to cultural heritage management. The UNESCO Recommendation (2011) provides a guidance on the international landscape-based approach to the historic urban landscape (HUL). This document is currently partially implemented by national and local governments. The current study aims to develop an evaluation framework to explain the differences and similarities between existing local policies and management practices and recommended by the historical urban landscape method, defined for four variables: attributes (what), values (why), Stakeholders (who) and strategies (how). The framework presented in this paper in the form of a methodological model based on the conservation and integrated development of the historic city reveals how cultural heritage is defined in the policy framework, both in terms of tangible and intangible heritage and in their combination. It is expected to explain the degree of deviation from various aspects, such as the level of implementation of the HUL approach and the like. This process was suggested in order to protect and control the developments of the historical urban landscape in the form of six measures, including conducting comprehensive surveys and mapping of urban resources, reaching consensus with stakeholders, assessing the vulnerability of urban resources, integrating urban heritage values, their vulnerability in the context of large-scale urban development, prioritizing conservation and development measures, and creating favorable cooperation within local management frameworks. This framework, using case study methods, can be tested on a larger scale as a monitoring tool to study changes at the program level for conservation management and urban development.

Keywords: Landscape, Cultural landscape, Historic urban landscape, Tangible and intangible heritage, Modern conservation approach, Historic city

Copyright © 2020. This open-access journal is published under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License which permits Share (copy and redistribute the material in any medium or format) and Adapt (remix, transform, and build upon the material) under the Attribution-NonCommercial terms.

How to Cite This Article:

Alavian Sadr, M., Izadi, M. S., Shahabian, P., & Talebian, M. H. (2021). Integrated Conservation and Development Planning of Urban Spaces Based on Components of Historic Urban Landscape. *Athar*, 42(1), 18-39. <http://athar.richt.ir/article-2-740-en.html>

برنامه‌ریزی حفاظت و توسعه یکپارچه فضاهای شهری بر مبنای مؤلفه‌های منظر شهری

مسعود علویان صدر^۱، محمدسعید ایزدی^{۲*}، پویان شهبان^۳، محمدحسن طالبیان^۴

۱. دانشجوی دکتری، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۲. استادیار، گروه طراحی شهری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه بوعلی‌سینا، همدان، ایران
۳. دانشیار، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۴. دانشیار، گروه معماری، دانشکده معماری (پردیس هنرهای زیبا)، دانشگاه تهران، تهران، ایران

اطلاعات مقاله	خلاصه
دریافت: ۱۴۰۰/۰۱/۳۰ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۱۰ انتشار آنلاین: ۱۴۰۰/۰۴/۲۳	رویکرد متأخر، حفاظت را به‌عنوان «مدیریت اندیشمندانه تغییر» تعریف می‌کند و یک رویکرد مبتنی بر چشم‌انداز را نسبت به مدیریت میراث فرهنگی توصیه می‌کند. توصیه یونسکو (۲۰۱۱) در ارتباط با منظر شهری تاریخی (HUL) Historical Urban Landscape رهنمودهایی را در خصوص رویکرد مبتنی بر چشم‌انداز در سطح بین‌المللی ارائه کرد که در حال حاضر تا حدی توسط دولت‌های ملی و محلی اجرا می‌گردد. پژوهش حاضر با هدف توسعه یک چارچوب ارزیابی نسبت به تبیین تفاوت‌ها و شباهت‌هایی بین سیاست‌های موجود محلی و شیوه‌های مدیریت و توصیه شوندگان توسط روش منظر شهری تاریخی، برای چهار متغیر تعریف‌شده شامل صفات (چه)، ارزش‌ها (چرا)، ذی‌نفعان (چه کسی) و استراتژی‌ها (چگونه) صورت گرفته است. چارچوب ارائه‌شده در این مقاله آشکار می‌کند که چگونه میراث فرهنگی در چارچوب سیاست تعریف‌شده، هم از جنبه میراث ملموس و ناملموس و هم در ترکیب آنها بررسی شده است و انتظار می‌رود تا میزان انحراف از جوانب مختلف را مانند سطح اجرا رویکرد HUL و مانند آن تبیین کند. این فرایند به‌منظور حفاظت و کنترل تحولات منظر شهری تاریخ در قالب اقدامات شش‌گانه شامل انجام بررسی‌های جامع و نقشه‌برداری از منابع شهری، رسیدن به اجماع با متصدیان، بررسی آسیب‌پذیری منابع شهری، یکپارچه‌سازی ارزش‌های میراث شهری، بررسی میزان آسیب‌پذیری آنها در چارچوب توسعه گسترده شهری، اولویت‌بندی اقدامات حفاظت و توسعه و ایجاد همکاری مطلوب در چارچوب‌های مدیریت محلی پیشنهاد شده است. این چارچوب با استفاده از روش‌های مطالعات موردی می‌تواند آزمایش شده و در مقیاس گسترده‌تر به‌عنوان یک ابزار نظارت، برای نظارت بر تغییرات در سطح برنامه‌ای برای مدیریت حفاظت و توسعه شهری ملاک عمل قرار گیرد.
نویسنده مسئول: محمدسعید ایزدی استادیار، گروه طراحی شهری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه بوعلی‌سینا، همدان، ایران پست الکترونیک: ms.izadi.ms.izadi@basu.ac.ir	کلیدواژه‌ها: منظر، منظر فرهنگی، منظر شهری تاریخی، میراث ملموس و ناملموس، رویکرد نوین حفاظت، شهر تاریخی

حق کپی رایت انتشار: این نشریه ی دارای دسترسی باز، تحت قوانین گواهی‌نامه بین‌المللی Creative Commons Attribution 4.0 International License منتشر می‌شود که اجازه اشتراک (تکثیر و بازآرایی محتوا به هر شکل) و انطباق (باز ترکیب، تغییر شکل و بازسازی بر اساس محتوا) را می‌دهد.

علویان صدر مسعود، ایزدی محمدسعید، شهبان پویان، طالبیان محمدحسن (۱۴۰۰). برنامه‌ریزی حفاظت و توسعه یکپارچه فضاهای شهری بر مبنای مؤلفه‌های منظر شهری. فصلنامه علمی اثر، ۴۲ (۱)، ۱۸-۳۹.

مقدمه

احترام به میراث منظر شهری و چشم‌انداز محیطی از سوی دیگر است.

بر این اساس مدیریت میراث فرهنگی از یک رویکرد موضعی به سوی یک رویکرد جامع و فراگیرتر تکامل یافته که شامل مفاهیمی از قبیل میراث ناملموس، سازمان‌دهی و توسعه پایدار، همراه با توجه بیشتر به کارکرد اجتماعی و اقتصادی و (تاریخی) شهرهاست. این رویکرد به‌عنوان یک رویکرد مبتنی بر منظر شناخته شده است. توصیه‌های یونسکو (۲۰۱۱) در خصوص منظر شهری تاریخی رهنمودهایی را در رویکرد مبتنی بر چشم‌انداز در سطح بین‌المللی فراهم کرده که در حال حاضر تا حدی توسط برخی از کشورها برای انطباق، انتشار، تسهیل و نظارت بر اجرای آن مورد استفاده قرار گرفته است (Getty, 2010; Veldpaus, Pereira Roders & Colenbrander, 2013). در این مقاله تلاش شده است تا با بررسی و تحلیل سیر تحول هریک از دیدگاه‌ها، به‌ویژه دیدگاه‌های مبتنی بر منظر شهری تاریخی نسبت به معرفی الگوی روش‌شناختی مبتنی بر حفاظت و توسعه یکپارچه از شهر تاریخی پرداخت. استفاده از رویکرد منظر شهری تاریخی به‌عنوان نقطه شروع برای درک چگونگی انطباق دستورالعمل‌های عمومی برای استفاده محلی و بالعکس است. در ضمن ارزیابی سیاست‌های فعلی به‌منظور تعیین بازتاب دستورالعمل‌ها مورد نیاز است. هدف این مقاله تعریف الگوی حفاظت از میراث فرهنگی است.

مبانی نظری پژوهش

تعریف، قلمرو معنایی و هدف از رویکرد منظر شهری تاریخی
رویکرد منظر شهری تاریخی به‌مثابه رویکردی نوین و متأخر در حوزه حفاظت شهری با هدف تحقق حفاظت، توسعه و ارتقای سطح کیفی بهره‌وری فضاهای شهری مطرح شده است. این رویکرد حفاظت از منظر شهر تاریخی را با احترام به فرهنگ مردم، هم از بعد ملموس و هم از بعد ناملموس در نظر

تئوری‌های موجود در مدیریت میراث فرهنگی، حفاظت را به‌عنوان «مدیریت اندیشمندانه تغییر» تعریف کرده و رویکرد مبتنی بر منظر را برای مدیریت میراث فرهنگی توصیه می‌کند (Fairclough, et al., 2008; Bloemers, 2011; Bandarin & Van Oers, 2012). در فرایند توسعه شهری، روند تغییرات بافت به‌ویژه در مناطق تاریخی و مرکزی شهرها غالباً با دو رویکرد عمده «توسعه و حفاظت» همواره به‌عنوان یکی از مسائل جدی مورد کنکاش در محافل دانشگاهی و حرفه‌ای مورد بحث و گفت‌وگو بوده است. مروری بر روند تحولات نظری دو رویکرد فوق و فصل مشترک آنها که از اواخر دهه ۹۰ میلادی توسط کشورهای اروپای غربی تحت عنوان «توسعه از طریق حفاظت» یا «توسعه حفاظت‌مدار» مورد عمل بوده است، مبین رویکردهای نوین در مدیریت میراث فرهنگی است که اهداف آن را می‌توان به شرح زیر برشمرد:

- معرفی طیف متنوعی از ارزش‌های مستتر در بافت تاریخی اعم از ارزش اجتماعی، فرهنگی، تاریخی، زیباشناختی، بافت شهری، معماری و اقتصادی که به‌شکل نامتوازی توسط هریک از عاملان دخیل در این فرایند مورد توجه بوده و منجر به تقابل رویکردها و تضاد اقدامات گردیده است.
- معرفی یک رویکرد یکپارچه و جامع که در آن این نیروها به نحوی قابل قبول به تعادل رسیده‌اند.
- خوانش شهر با بهره‌گیری از ظرفیت‌های منظر شهری. منظر شهری تاریخی یکی از غنی‌ترین نمونه‌های منظر فرهنگی است که نشان‌هایی جذاب برای خوانش شهر در دوره‌های مختلف تاریخی در اختیار قرار می‌دهد (Bandarin & Van Oers, 2012, P. 53). با خوانش منظر شهری تاریخی اطلاعات گسترده‌ای از تعامل انسان‌ها با طبیعت در طول زمان می‌توان به دست آورد که زمینه‌ساز تدوین رویکرد کلی برای حفاظت از اهمیت و کیفیت شهر در پاسخ‌گویی به پویایی توسعه به‌منظور تسهیل تغییرات اجتماعی و اقتصادی و رشد از یک‌سو و

صاحب‌نظران و متون مرتبط مورد بازخوانی و واکاوی قرار گرفته و با بهره‌گیری از روش تحقیق کیفی و رویکرد تحلیلی و تفسیری به بازساخت مفاهیم پایه‌ای رویکرد حفاظتی منظر شهری تاریخی شامل ارزش‌های ملموس و ناملموس، اصالت، یکپارچگی و مؤلفه‌های تعیین‌کننده آنها پرداخته شده است. اطلاعات مورد نیاز این پژوهش با استفاده از روش کلی کتابخانه‌ای و اسنادی گردآوری شده است.

مقایسه منظر شهری تاریخی با منظر فرهنگی و چشم‌انداز

به‌منظور تبیین قلمرو معنایی منظر شهری تاریخی نیاز است تا شباهت‌ها و تفاوت‌های آن در مقایسه با مفاهیمی چون چشم‌انداز و چشم‌انداز فرهنگی بیان گردد. منظر شهری تاریخی به‌نوعی هم چشم‌انداز است، به‌دلیل قابل تصور بودن در کیفیت‌های بصری و زیبایی‌شناختی آثار و هم به‌عنوان یک منظر فرهنگی است، به‌جهت بررسی رابطه انسان و طبیعت و توجه به شناسایی لایه‌های تاریخی. با این حال از دیدگاه نظریه‌های بین‌المللی تفاوت‌هایی وجود دارد که عمدتاً به شناسایی ویژگی‌ها و مشخصات قلمرو مربوط شده و در نوع حفاظت و روش مدیریتی که به‌عنوان پیامد موضوع مورد نیاز است منعکس می‌گردد (شکل‌های ۱ و ۲).

نظریه‌های بین‌المللی در زمینه رویکرد حفاظت و توسعه در زمینه تاریخی

منظر شهری تاریخی در دیدگاه‌های صاحب‌نظران نظریه‌پردازان مستقیم حوزه منظر شهری تاریخی سعی بر آن داشته‌اند که در توسعه مفهوم منظر شهری تاریخی هم‌زمان با اسناد بین‌المللی گام بردارند. در ادامه به بررسی نظریات کلیدی‌ترین افراد در این حوزه در سطح بین‌المللی پرداخته می‌شود.

می‌گیرد و حفاظت را تنها منحصر به مناطقی با زیبایی فوق‌العاده و منحصر به فرد ندانسته، بلکه به چشم‌انداز روزمره زندگی و حتی به مناطق تخریب شده تسری می‌دهد (Martini, 2013). در این رویکرد «حفاظت» و «توسعه یکپارچه» در جهت ترغیب فرایندهای برنامه‌ریزی و مدیریت و همچنین نظارت و کنترل نیروها و میزان تغییر به نحوی است که منجر به حفاظت، احیا یا افزایش کیفیت منظر شهری تاریخی می‌گردد. تعریف منظر شهری تاریخی در توصیه بین‌المللی یونسکو که در سال ۲۰۱۱ مصوب شده عبارت است از: «منظر شهری تاریخی، ناحیه شهری است که در نتیجه لایه‌بندی تاریخی ارزش‌ها و ویژگی‌های فرهنگی و طبیعی حاصل گردیده و فراتر از مفهوم «مرکز تاریخی» یا «مجموعه» شامل بافت گسترده‌تر شهری و مکان جغرافیایی آن است» (Recommendation on the HUL, Art. 3). قلمرو معنایی منظر شهری تاریخی صرفاً به سازمان فضایی و کالبدی قلمرو شهری و محیط پیرامون آن محدود نبوده، بلکه شامل شیوه‌های اجتماعی و فرهنگی، فرایندهای اقتصادی و همچنین دیگر ابعاد ناملموس میراث فرهنگی می‌گردد.

هدف پژوهش

هدف این پژوهش تدوین چارچوب ساختاری به‌منظور حفاظت و توسعه پایدار براساس الگوی منظر شهری تاریخی جهت بهره‌گیری در برنامه‌ریزی و مدیریت قلمرو شهری و کنترل هرچه بیشتر روی هم‌پیوندی و تغییر و تحول در مناطق حافظت‌شده و حفاظت‌نشده و در محدوده شهری یا روستایی و محیط طبیعی است.

روش پژوهش

روش پژوهش فنون یا رویه‌های عملی هستند که به‌منظور گردآوری داده‌های مربوط به یک سؤال یا یک فرضیه پژوهشی، مورد استفاده قرار می‌گیرند (Mohammadpoor, 2010). پژوهش حاضر به لحاظ نوع در زمره پژوهش‌های بنیادی و کاربردی محسوب می‌گردد. در این تحقیق، ضمن بررسی و مطالعه کنوانسیون‌ها و بیانیه‌های بین‌المللی مرتبط و نظریه‌های

منظر فرهنگی	منظر شهری تاریخی	چشم‌انداز
به تکامل تدریجی در طول زمان و تبیین لایه‌نگاری برای تأیید رابطه انسان و طبیعت در گذشته ارجاع داده شده است و به‌طور اساسی برگرفته از ویژگی‌های باستان‌شناسی است.	به سازمان فضایی و کالبدی قلمرو شهری و پیرامون آن محدود نمی‌شود و می‌تواند به شیوه‌های اجتماعی و فرهنگی، فرایندهای اقتصادی و ابعاد ناملموس میراث تلقی گردد.	ویژگی‌های بصری و زیبایی‌شناختی آن قابل مشاهده است و می‌تواند به یک منطقه با چشم‌انداز معمولی یا حتی منطقه تخریب‌شده تلقی گردد.

شکل ۱. چشم‌انداز، منظر فرهنگی و منظر شهری تاریخی (تعاریف و نظریه‌های بین‌المللی). منبع: Martini, 2013

منظر فرهنگی	منظر شهری تاریخی	چشم‌انداز
بخشی از سرزمین که موضوع اقدامات حفاظتی است، به‌طور شفاف تعریف شده است.	هدف پیشنهاد رویکرد برنامه‌ریزی و مدیریت مکان یا محیط پیرامون مناطق حفاظت‌شده است؛ به‌طوری‌که تأثیرات منفی توسعه و تحولات شهری به نفع مناطق حفاظت‌شده به‌عنوان بخشی از سرزمین بزرگ کاهش یابد.	حفاظت تنها به مناطق با زیبایی‌های فوق‌العاده محدود نمی‌شود، بلکه زندگی عادی، مناظر و چشم‌اندازها و حتی مناطق تخریب‌شده را نیز شامل می‌گردد.

شکل ۲. مفهوم مدیریت حفاظت از چشم‌انداز، منظر فرهنگی و منظر شهری تاریخی (در نظریه‌های بین‌المللی). منبع: Martini, 2013

یوکا یوکیلهیتو

یوکا یوکیلهیتو از جمله صاحب‌نظران منظر شهری تاریخی است که به‌واسطهٔ سالیان طولانی همکاری با ایگروم در قلب فرایندهای علمی که این مفهوم طی کرده است، قرار داشته است. اگرچه او به‌صورت مستقیم منظر شهری تاریخی را یک دسته از منظرهای فرهنگی معرفی نمی‌نماید، در توصیف آن از منظر فرهنگی بهره می‌برد: «ماهیت اصلی در تعریف منظر فرهنگی توجه به لایه‌های تاریخی و تکامل آن در گذر زمان و آثار باقی‌مانده از سوی نسل‌های مختلف در پاسخ به چالش‌های پدیدآمده از سوی محیط طبیعی است. منظر شهری می‌تواند به‌عنوان قلمروی انسان‌ساخت که توسط فرایندهای در جریان، هویت می‌یابد، در نظر گرفته شود. مدیریت منظر شهری نیاز به درک علل و پویایی توسعه دارد. در گذر از اصطلاح منظر شهری تاریخی، این مفهوم می‌تواند به‌عنوان تشخیص کیفیت‌های خاص در قلمروهای شهر تاریخی یا محوطه‌ها، در جایی که تغییرات در بازهٔ ایستا تا پویا رخ می‌دهد، شناخته شود. در مدیریت چنین ناحیه‌هایی حفظ ویژگی‌های خاص و کیفیت‌های تاریخی که ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی آن باید به‌اندازهٔ ویژگی‌های فیزیکی شناخته شود، ضروری است» (Jokilehto, 2010, P. 53). وی با بررسی مسیر حرکت دکترین‌های بین‌المللی به تغییر نگرش به شهر تاریخی از «نگاه ایستا» به نگاه پویا اشاره دارد و آن را دستاوردی مهم در فرایند مدیریت شهر تاریخی برمی‌شمرد. این نگاه سبب می‌گردد که حفاظت از فرایندهای طولانی که تغییر تدریجی شهر در گذر زمان را سبب گردیده است (Jokilehto, 2010, P. 44) به تدریج به اهداف کلیدی حفاظت وارد گردد. هرچند یوکیلهیتو به‌صورت مستقیم به آن اشاره نمی‌کند و تنها به شهر به‌عنوان محصول فرایندهای طولانی در گذر زمان اشاره می‌کند. توجه به فرایندها تغییر نگاه از «مرکزگرا» به «غیرمرکزگرا» را در دهه‌های اخیر سبب گردیده است (Jokilehto, 2010, P. 41). او رویکرد «حفاظت یکپارچه» را بر «توسعه یکپارچه» مقدم می‌داند (Jokilehto, 2010, P. 41) و به یکپارچه‌سازی

توسعه با پایداری فرهنگی و زیست‌محیطی اشاره می‌نماید تا از این رهگذر فرایند توسعه باعث از دست رفتن منابع نگردد (Jokilehto, 2010, PP. 42-43) هرچند به نظر می‌رسد عبارت «مدیریت یکپارچه» می‌تواند بر هر دو اصطلاح مقدم واقع گردد. او با توجه به میراث تاریخی و معاصر به‌صورت توأمان در دکترین‌های جدید حفاظت اشاره می‌نماید (Jokilehto, 2010, P. 50) و معتقد است که منظر شهری تاریخی علاوه بر محدودهٔ شهر، حومهٔ شهر، مناطق روستایی و طبیعی را نیز در برمی‌گیرد (Jokilehto, 2010, P. 50). وی کاربست رویکرد منظر شهری تاریخی در مدیریت منظر شهری تاریخی را در فراتر از دو بعد پلانی، فرایندی چهاربعدی دارای بعد زمان و مکان علاوه بر دو بعد پلان می‌داند و خاطر نشان می‌سازد که حفاظت از منظر شهری تاریخی محدود به مرزهای شهر تاریخی نمی‌گردد (Jokilehto, 2010, P. 43). همچنین یوکیلهیتو تأکید ویژه بر یکپارچگی به‌عنوان یکی از ویژگی‌های منظر شهری تاریخی دارد (Jokilehto, 2010, P. 52).

فرانچسکو باندیرین

فرانچسکو باندیرین از جمله فعالان عرصهٔ منظر شهری تاریخی است که به‌واسطهٔ سال‌ها مقام اجرایی به‌عنوان رئیس مرکز میراث جهانی یونسکو در قلب جریان‌ها و سیر تحول این مفهوم از ابتدای شکل‌گیری قرار داشته است. وی چالش اساسی قرن معاصر را حفاظت از ارزش‌ها در محیط متغیر می‌داند که در کتاب *منظر شهری تاریخی، مدیریت میراث در قرن شهری* که با همکاری رون ون اوئرز در سال ۲۰۱۲ به رشتهٔ تحریر درآورده، به تفصیل به آن پرداخته است. باندیرین اصول و تجارب فعلی را به‌منظور تعیین و تعریف محدودیت‌های قابل‌قبول تغییر ناکافی برمی‌شمرد و برداشت‌های ذهنی را پایهٔ اغلب ارزیابی‌های صورت‌گرفته معرفی می‌نماید و ضرورت توسعهٔ رویکردی جدید به‌منظور تعریف نقش معماری معاصر و کاربست خلاقیت در مکان‌های تاریخی را به‌منظور احترام و حفظ تداوم و پیوستگی که

به کرات نادیده گرفته شده است مورد تأکید قرار می‌دهد (Bandarin & Van Oers, 2012, P. 181).

رون و ن اوئرز

رون و ن اوئرز از صاحب‌نظران به نام منظر شهری تاریخی است که در زمینه نظری و علمی اقدامات گسترده و ارزشمندی به انجام رسانده است که متأسفانه درگذشت نابهنگام او در یک مأموریت کاری در چین دنیای حفاظت را متأثر نمود. وی در طول عمر کوتاه خود، تألیفات متعددی از خود به جای گذاشته است که آخرین آن هنوز به چاپ نرسیده است. مهم‌ترین تألیف وی کتاب منظر شهری تاریخی، مدیریت میراث در قرن شهری است که در سال ۲۰۱۲، به همراه فرانچسکو باندیرین به چاپ رسانده است. این کتاب را می‌توان به‌عنوان یکی از منابع کلیدی در زمینه منظر شهری تاریخی دانست که در آن به بهره‌گیری از منظر شهری تاریخی به‌مثابه سرمشقی برای توسعه‌های آتی نیز توصیه شده است. این کتاب در سه فصل آغازین خود چالش همیشگی میان «حفاظت» و «توسعه» را از دیدگاه صاحب‌نظران مختلف و اسناد و کنوانسیون‌های بین‌المللی مورد بررسی و مذاقه قرار می‌دهد و در دو فصل انتهایی رویکرد منظر شهری تاریخی و ضرورت توجه به مفهوم مدیریت تغییر را به‌مثابه راهکاری برای تحقق این هدف مطرح می‌کند. در این کتاب منظر شهری تاریخی به‌مثابه ابزاری منعطف و در حال تکامل معرفی شده است که مبتنی بر مفهوم مدیریت تغییر به حفظ ارزش‌های میراث شهری می‌پردازد.

باندیرین و ن اوئرز (۲۰۱۲) علاوه بر توصیه به بازبینی چارچوب‌های مفهومی گذشته، رویکردی جدید را پیشنهاد می‌نمایند که براساس آن میراث نه‌تنها در بستر ارزش‌های اجتماعی در حال تغییر یکپارچه و هماهنگ می‌گردد، بلکه با افزودن به ارزش‌ها منجر به غنا و تقویت میراث می‌شود. ایشان موضوع مهم را ایجاد پیوندهای نزدیک بین حفاظت میراث شهری با لایه‌های متنوع تاریخی و مدیریت دقیق توسعه برمی‌شمردند؛ زیرا از این طریق می‌توان تولید فضای کیفی را پایدار و پایداری فرایندهای شهری با مقیاس بزرگ

را تضمین کرد؛ از این رو رویکرد منظر شهری تاریخی را می‌توان تلاشی برای در نظر آوردن مسائل حفاظت شهری دانست؛ به‌گونه‌ای که تنوع سنت‌های فرهنگی در جوامع مختلف را منعکس می‌سازد و دیوار جدایی حفاظت و توسعه را از میان برمی‌دارد (Bandarin & Van Oers, 2012, P. 191). چین از جمله کشورهایی است که در سال‌های اخیر با بهره‌گیری از رویکرد منظر شهری تاریخی در فرایند طراحی و توسعه شهری به موفقیت‌های مناسب به‌منظور کاربست «نقشه راه» درخور و شایسته‌ای دست یافته است. از آن جمله می‌توان به تلاش برای توسعه یک رویکرد منظر شهری تاریخی در کشور چین اشاره نمود. اهداف سه‌گانه این سند به شرح ذیل هستند (Van Oers, 2010).

- مدیریت تغییر یا حفظ تداوم؛
- بهبود شرایط زندگی برای ساکنان محلی؛
- ایجاد یک چرخه مطلوب برای حفاظت شهری.

همان‌گونه که در اهداف سه‌گانه سند توسعه‌ای کشور چین اشاره شده است، مفهوم مدیریت تغییر مقوله‌ای کلیدی در کنار توجه به شرایط مطلوب جامعه بومی است که زمینه را برای تحقق چرخه مطلوب حفاظت شهری فراهم می‌آورد.

گوستاو آرائوز

آرائوز با نقد اسناد بین‌المللی ضرورت توجه ویژه به بعد ناملموس (معنوی) میراث را خاطر نشان می‌سازد. هرچند این بعد از میراث در اسنادی مورد توجه قرار گرفته است، توجه به آن را به‌ویژه در منظرهای فرهنگی ضروری می‌داند. آرائوز منظرهای فرهنگی را گونه‌ای از میراث فرهنگی معرفی می‌کند که دارای ماهیت پویا و تحت فرایند دائمی تغییر و تحولات تاریخی هستند. وی با اشاره به نگاه ایستای حفاظت از یادمان‌های منفرد تا اوایل قرن بیستم که در فرایند حفاظت صرفاً منجر به حذف زوائد بنا می‌گردید، این نگاه را مخالف تغییر اجتناب‌ناپذیر در مکان‌های تاریخی، مناطق شهری و بناهایی می‌داند که همچنان در حال بهره‌برداری هستند. از این رهگذر او را می‌توان از جمله کسانی دانست که «تغییر» را به‌عنوان ویژگی و شخصیت تبیین‌کننده یک

می‌آورد (Turner, 2011, P. 53). علاوه بر این، شاخص‌هایی را برای تحلیل سایت‌های میراث جهانی معرفی می‌نماید. این شاخص‌ها شامل محورهای بصری، ساختار منظر، نشانه‌ها، میراث، آداب و رسوم و موضوعات مذهبی، سمبل‌ها، استعاره‌ها و هویت است. همچنین ترنر هشت مؤلفه اصلی را به‌مثابه گام‌های تحلیلی برای ساختارهای شهری و روستایی معرفی می‌کند. وی برای محیط‌های شهری مؤلفه‌هایی مانند دیوارهای مرزی محدوده، پوشش گیاهی و مقطع خیابان و برای محیط‌های غیرشهری چهار مؤلفه مواد و مصالح، بافت، نسبت و شکل فضاهای باز و سقف را مطرح می‌نماید (Turner, 2011, P. 57). همکاری ترنر با ادونل به تألیف ارزشمندی انجامیده است که در ادامه در معرفی ادونل ارائه می‌گردد.

پاتریشیا ادونل

پاتریشیا ادونل از جمله صاحب‌نظران مشهور منظر فرهنگی است که تا سال ۲۰۱۵ ریاست کمیته منظر فرهنگی ایفلا را بر عهده داشت. وی همچنین همکاری‌های گسترده‌ای با یونسکو داشته است و از این‌رو در جریان شکل‌گیری و سیر تحول رویکرد منظر شهری تاریخی در نقاط مختلف دنیا قرار داشته است. از دیدگاه وی، فرهنگ و زیربنایی توسعه پایدار است. او حاصل همکاری مشترک خود با میشل ترنر را در سال ۲۰۱۲ در قالب مقاله‌ای ارائه نموده است که در آن ضرورت کاربست رویکردی جامع‌نگر را در رابطه با محدوده تاریخی شهرها در قرن ۲۱ مطرح می‌نمایند. رویکردی که ویژگی‌های ملموس و خصوصیات مکان‌های شهری از جمله الگوهای کاربری زمین، ارتباطات بصری و فضایی، تیپولوژی، ژئومورفولوژی، ویژگی‌های طبیعی، محیط انسان‌ساخت، فضاهای باز، زیرساخت‌ها و ارزش‌های ناملموس شهری را در کنار ارزش‌ها و سنت‌های حاصل از تعامل انسان با طبیعت را در گذر زمان مورد توجه قرار دهد. به‌علاوه، آنها رویکرد منظر شهری تاریخی را عامل تقویت تنوع میراث شهری و پایایی و تغییر آن در گذر زمان می‌دانند (O'Donnell & Turner, 2012). ادونل و ترنر اهمیت یکپارچگی و ادغام اهداف حفاظت میراث شهری با

ضرورت فرهنگی می‌داند (Araoz, 2008, P. 36). آرائوز پذیرش این تغییر به‌عنوان بخشی از «اصالت» میراث به‌ویژه در شهرهای تاریخی را زمینه تغییر الگو از «شهر تاریخی» به «منظر شهری تاریخی» می‌داند که در یادداشت وین با تأکید بر حفاظت از الگوهای تاریخی پویا مورد توجه قرار گرفته است؛ به این ترتیب این یادداشت به تغییر الگو از «حفاظت محصول» به سوی حفاظت فرایندهای تاریخی و الگوهای شهرسازی جنبه قانونی می‌دهد. مبتنی بر نگاه آرائوز که در یادداشت وین نیز ذکر گردیده است «فرایند تغییر می‌تواند در واقع به ارزش‌های میراث بیفزاید یا حتی نوعی ارزش محسوب شود» (Araoz, 2008, P. 34). این نظرگاه زمینه طراحی‌های معاصر در شهر تاریخی را به‌عنوان بخشی از فرایند حفاظت فراهم می‌آورد. هرچند بسیاری از صاحب‌نظران منظر شهری تاریخی آن را نه یک دسته میراثی جدید، بلکه یک رویکرد نوین به شهر تاریخی می‌دانند، آرائوز منظر شهری تاریخی را به‌عنوان یک «دسته» از منظرهای فرهنگی معرفی می‌کند (Araoz, 2008, P. 36) و چالش اصلی را منتج از «فقدان و کمبود پایه نظری» در این زمینه می‌داند.

میشل ترنر

میشل ترنر از صاحب‌نظران متأخر حوزه حفاظت معتقد است رویکرد منظر شهری تاریخی چارچوبی را برای مدیریت فراهم می‌نماید که بایستی همگام با سایر نظریه‌های توسعه‌ای در رشته‌های برنامه‌ریزی، معماری، شهرسازی و طراحی به همراه یک فرایند کاملاً مشارکتی به کار برده شود. وی اهمیت شناخت و درک تفاوت‌های میان مفاهیم رشد و تغییر و ساختارهای سیاسی همراه با آنها را مورد اشاره قرار می‌دهد (Turner, 2011, P. 49). ترنر زبان حفاظت از نگاه میراث جهانی را کلیدی به‌منظور درک و شناخت مدیریت تغییر معرفی می‌نماید و سیاست حفاظت را شامل مدیریت و لایه‌های حمایتی و محافظتی (حرائم) می‌داند که به‌گونه‌ای پایدار محدودیت‌های بیرونی، تهدیدات و منابع را متعادل می‌سازند (Turner, 2011, P. 49) و اصالت و یکپارچگی را معیارهایی بنیادین در تعریف و تبیین ارزش‌ها به شمار

ناملموس در رابطه با منظر می‌توان به فستیوال‌ها، موسیقی سنتی، رقص، زائرین، مکان‌های نمادین مشترک، سمبل‌ها و نمادهایی که تصویر شهری مشترکی را برای شهروندان مجسم می‌سازند، هنرهای سنتی و صنایع‌دستی اشاره نمود (O'Donnell & Turner, 2012, P. 61). جدول ۱ دیدگاه‌های مهم‌ترین نظریه‌پردازهای بین‌المللی در زمینه منظر شهری تاریخی را ارائه می‌نماید.

اهداف توسعه اقتصادی و اجتماعی را مورد توجه قرار می‌دهند؛ نوعی یکپارچگی متعادل و پایدار که می‌تواند ویژگی متمایز و روح شهرهای میراثی را مجسم سازد و تنوع فرهنگی و خلاقیت را به مثابه ثروت‌هایی کلیدی برای توسعه اقتصادی، اجتماعی و انسانی در نظر بگیرد. همچنین ضرورت توجه به مفهوم مدیریت تغییر و توسعه را در رویکرد حفاظتی مورد توجه قرار داده و تأکید ویژه‌ای بر ارزش‌های ناملموس در حوزه منظر می‌نمایند. از جمله ارزش‌های

جدول ۱. نظریه‌پردازان در زمینه رویکرد حفاظت و توسعه در منظر شهری تاریخی

ردیف	نظریه پرداز	ملیت	ایده اصلی
۱	یوکایو کیلهیتو	فنلاند	<ul style="list-style-type: none"> ☐ اشاره به ویژگی‌های منظر فرهنگی در توصیف منظر شهری تاریخی ☐ توجه به پویایی شهر و لزوم نگاه پویا به جای نگاه ایستا در مدیریت شهری ☐ فرآیندنگری در نگاه جامع به شهر تاریخی ☐ منظر شهری به مثابه موجود زنده و دارای تغییرات تدریجی در گذر زمان ☐ حفاظت یکپارچه به جای توسعه یکپارچه ☐ توجه به میراث طبیعی، شهری، حومه شهری و روستایی به صورت توأمان ☐ توجه به میراث معاصر و تاریخی به صورت توأمان ☐ رویکرد منظر شهری تاریخی رویکردی چهاربعدی: دو بعد پلانی به علاوه بعد زمان و فضا ☐ ضرورت حفاظت از منظر شهری تاریخی فراتر از مرزهای شهر تاریخی ☐ توجه به یکپارچگی
۲	فرانچسکو باندین	ایتالیا	<ul style="list-style-type: none"> ☐ بهره‌گیری از منظر شهری تاریخی به مثابه سرمشقی برای توسعه‌های آتی ☐ رویکرد منظر شهری تاریخی و مدیریت تغییر به مثابه راهکاری برای تحقق همگرایی رویکردهای حفاظت و توسعه ☐ منظر شهری تاریخی به مثابه ابزاری منعطف و در حال تکامل برای حفظ ارزش‌های میراث شهری مبتنی بر مفهوم مدیریت تغییر ☐ رویکرد منظر شهری تاریخی برای تعریف نقش معماری معاصر و کاربست خلاقیت در مکان‌های تاریخی به منظور احترام و حفظ تداوم و پیوستگی ☐ هماهنگی و یکپارچه‌سازی میراث در بستر ارزش‌های اجتماعی و غنابخشیدن و تقویت میراث با افزودن به ارزش‌ها
۳	رون ون اتوئرز	هلند	<ul style="list-style-type: none"> ☐ پایداری تولید فضای کیفی و فرایندهای شهری با مقیاس بزرگ با ایجاد پیوندهای نزدیک بین حفاظت میراث شهری با لایه‌های متنوع تاریخی و مدیریت دقیق توسعه ☐ اشاره به اهداف سه‌گانه سند توسعه‌ای کشور چین: مدیریت تغییر یا حفظ تداوم، بهبود شرایط زندگی برای ساکنان محلی و ایجاد یک چرخه مطلوب برای حفاظت شهری

ردیف	نظریه پرداز	ملیت	ایده اصلی
۴	گوستاوارائوز	آمریکا	<p>□ نقد اسناد بین‌المللی و اشاره به ضرورت توجه ویژه به بعد ناملموس (معنوی) میراث</p> <p>□ معرفی منظرهای فرهنگی به‌عنوان گونه‌ای از میراث فرهنگی دارای ماهیت پویا و تحت فرایند دائمی تغییر و تحولات تاریخی</p>
۵	میشل ترنر	اورشلیم	<p>□ در نظر آوردن رویکرد منظر شهری تاریخی به‌مثابه چارچوبی برای مدیریت</p> <p>□ توجه به ضرورت کاربست رویکرد منظر شهری تاریخی در یک فرایند کاملاً مشارکتی</p> <p>□ تعریف حفاظت از نگاه میراث جهانی به معنای درک و شناخت مدیریت تغییر</p> <p>□ تبیین اصالت و یکپارچگی به‌عنوان معیارهایی بنیادین در تعریف و تبیین ارزش</p> <p>□ تعیین شاخص‌های تحلیل سایت‌های میراث جهانی: محورهای بصری، ساختار منظر، نشانه‌ها، میراث، آداب و رسوم و موضوعات مذهبی، سمبل‌ها، استعاره‌ها و هویت</p> <p>□ معرفی هشت مؤلفه اصلی به‌مثابه گام‌های تحلیلی برای ساختارهای شهری و روستایی: مؤلفه‌هایی همچون دیوارهای مرزی محدوده، پوشش گیاهی و مقطع خیابان برای محیط‌های شهری و چهار مؤلفه مواد و مصالح، بافت، نسبت و شکل فضاهای باز و سقف برای محیط‌های غیرشهری</p> <p>□ توجه به ضرورت کاربست رویکردی جامع‌نگر در رابطه با محدوده تاریخی شهرها در قرن ۲۱ که ویژگی‌های ملموس و خصوصیات مکان‌های شهری از جمله الگوهای کاربری زمین، ارتباطات بصری و فضایی، تیپولوژی، ژئومورفولوژی، ویژگی‌های طبیعی، محیط انسان‌ساخت، فضاهای باز، زیرساخت‌ها و ارزش‌های ناملموس شهری را در کنار ارزش‌ها و سنت‌های حاصل از تعامل انسان با طبیعت را در گذر زمان مورد توجه قرار دهد.</p> <p>□ معرفی رویکرد منظر شهری تاریخی به‌عنوان عامل تقویت تنوع میراث شهری و پایایی و تغییر آن در گذر زمان</p> <p>□ توجه به اهمیت یکپارچگی و ادغام اهداف حفاظت میراث شهری با اهداف توسعه اقتصادی و اجتماعی</p> <p>□ توجه به ضرورت توجه به مفهوم مدیریت تغییر و توسعه در حفاظت</p> <p>□ توجه به ارزش‌های ناملموس در رابطه با منظر مانند رویدادها، جشن‌ها، موسیقی سنتی، رقص‌های آیینی، زیارت و...</p> <p>□ مکان‌های نمادین مشترک، سمبل‌ها و نمادهایی که تصویر شهری مشترکی را برای شهروندان مجسم می‌سازند، هنرهای سنتی و صنایع‌دستی</p>
۶	پاتریشیا ادونل	آمریکا	<p>□ معرفی فرهنگ به‌عنوان وجه زیربنایی توسعه پایدار</p> <p>□ توجه به ضرورت کاربست رویکردی جامع‌نگر در رابطه با محدوده تاریخی شهرها در قرن ۲۱ که ویژگی‌های ملموس و خصوصیات مکان‌های شهری از جمله الگوهای کاربری زمین، ارتباطات بصری و فضایی، تیپولوژی، ژئومورفولوژی، ویژگی‌های طبیعی، محیط انسان‌ساخت، فضاهای باز، زیرساخت‌ها و ارزش‌های ناملموس شهری را در کنار ارزش‌ها و سنت‌های حاصل از تعامل انسان با طبیعت را در گذر زمان مورد توجه قرار دهد.</p> <p>□ معرفی رویکرد منظر شهری تاریخی به‌عنوان عامل تقویت تنوع میراث شهری و پایایی و تغییر آن در گذر زمان</p> <p>□ توجه به اهمیت یکپارچگی و ادغام اهداف حفاظت میراث شهری با اهداف توسعه اقتصادی و اجتماعی</p> <p>□ توجه به ارزش‌های ناملموس در رابطه با منظر مانند جشن‌ها، رویدادها، آیین‌ها، موسیقی سنتی، رقص، زائرین، مکان‌های نمادین مشترک، سمبل‌ها و نمادهایی که تصویر شهری مشترکی را برای شهروندان مجسم می‌سازند، هنرهای سنتی و صنایع‌دستی</p>

منبع: Eshrati, 2018

مردمان شکل‌دهنده به یک منظر فرهنگی شهری از بستر طبیعی متأثر می‌گردد و بر آن اثر می‌گذارد؛ از این رو در فرایند شکل‌گیری یک منظر شهری تاریخی هم خرد اکوسیستم و هم فرهنگ تغییر می‌کنند؛ بنابراین منظر شهری تاریخی محصول تغییر است، اما آنچه بدیهی است این است که رسیدن به چنین تعریفی از شهر در اسناد حفاظت شهری مرکز میراث جهانی یونسکو که توانسته است پویایی فرهنگ و طبیعت و زمان را در خود ارائه دهد، به یک‌باره شکل نگرفته است، بلکه نزدیک به هشتاد سال هم‌فکری و تلاش بین‌المللی و دستاوردهای تجارب مختلف در سراسر دنیا زمینه‌های آن را رقم زده است. در ادامه به بازخوانی و واکاوی منظر شهری تاریخی در اسناد و نظریه‌های بین‌المللی پرداخته می‌شود (جدول ۲).

در جمع‌بندی دیدگاه‌هایی که بیان گردید، مؤلفه‌هایی قابل‌شناسایی است که نه تنها می‌تواند به‌عنوان نقطه عطف و زمینه‌ساز شناخت جامع از منظر شهری تاریخی باشد، بلکه می‌تواند سرمشقی برای برنامه‌ریزی، حفاظت و توسعه شهرهای تاریخی مورد استفاده قرار گیرد. این مؤلفه‌ها عبارت‌اند از: پویایی، یکپارچگی، حفاظت از ارزش‌های میراث شهری، خلاقیت، زیرساخت‌ها، شهر و پیرامون، میراث معاصر و تاریخی، همگرایی حفاظت و توسعه، ارتباطات بصری و فضایی، ارزش‌های ناملموس، مدیریت تغییر، بهبود شرایط، میراث طبیعی، فضا و فعالیت، مشارکت عمومی، تداوم و پیوستگی، توجه به ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی (شکل ۳).

منظر شهری تاریخی در نظریه‌های بین‌المللی

منظر شهری تاریخی محصول برهم‌کنش فرهنگ و طبیعت در بستر یک شهر در گذر زمان است. فرهنگ

جدول ۲. بازخوانی و واکاوی منظر شهری تاریخی در اسناد و نظریه‌های بین‌المللی

شماره	نام سند	سال	نکات کلیدی
۱	یادداشت وین	۲۰۰۵	☐ ارائه تعریف اولیه منظر شهری تاریخی ☐ شناسایی طبیعت دینامیک و شهرهای تاریخی زنده به‌عنوان یک اصل ☐ توجه به منظر شهری، میراث شهری و لایه‌های ارزشمند شهر تاریخی
۲	بیانیه بیت‌المقدس	۲۰۰۶	☐ شناخت و درک جامع از منظر شهری تاریخی و مدیریت آن ☐ توسعه ابزارهای موجود و خلق ابزارهای جدید ☐ مدیریت و حفاظت از مراکز شهرهای تاریخی ثبت‌شده در فهرست میراث جهانی
۳	کنفرانس سنت پترزبورگ	۲۰۰۷	☐ طرح نسبت منظر شهری تاریخی و منظر فرهنگی ☐ ابزارهای پاسداشت منظر شهری تاریخی
۴	کنفرانس اولیندا	۲۰۰۷	☐ طبقه‌بندی گروه‌های منفصل یا به‌هم‌پیوسته از ساختمان‌هایی که به‌دلیل معماری، تجانس یا مکانشان در چشم‌انداز، جزء ارزش برجسته جهانی از نقطه‌نظر تاریخ، هنر یا علم هستند. ☐ چشم‌انداز به‌مثابه یک ساختار گسترده به‌منظور گسترش حفاظت فراتر از مرزهای پذیرفته‌شده شهرهای تاریخی و مناطق شهری است.
۵	توصیه‌نامه زنگبار	۲۰۰۹	☐ تأکید بر کاربست رویکرد منظرین ☐ تأکید بر کاربست منظر شهری تاریخی در طرح‌های برنامه‌ریزی و مدیریت محیطی ☐ یکپارچه‌سازی توسعه شهری مبتنی بر ارزش‌های فرهنگی با توسعه منطقه‌ای پایدار ☐ ارتباط بین شهر تاریخی و قلمرو آن و بخش‌های گسترش‌یافته شهر
۶	پیش‌نویس توصیه‌نامه یونسکو درباره منظر شهری تاریخی	۲۰۱۱	☐ ارائه تعریف تکمیلی منظر شهری تاریخی ☐ توجه به رویکرد جامع و یکپارچه در شناسایی، ارزیابی، حفاظت و مدیریت ☐ توجه به منظر شهری تاریخی در چارچوب توسعه پایدار ☐ توجه به پویایی ☐ توجه توأمان به نسل کنونی و نسل‌های آینده

شماره	نام سند	سال	نکات کلیدی
۷	گزارش نشست تخصصی چین با موضوع کاربست رویکرد منظر شهری تاریخی	۲۰۱۲	<ul style="list-style-type: none"> ☐ تعریف منظر شهری تاریخی ☐ وجوه سه‌گانه رویکرد منظر شهری تاریخی شامل مدیریت تغییر و بهبود شرایط زندگی برای جوامع محلی ☐ توسعه ابزارهای کاربست رویکرد منظر شهری تاریخی
۸	بیانیه ساوانا	۲۰۱۳	<ul style="list-style-type: none"> ☐ تأکید بر مشارکت چندوجهی، رویکرد بین‌رشته‌ای، چارچوب یکپارچه جامع‌نگر سکونتگاه‌های انسانی و بسترهای طبیعی ☐ تأکید بر بررسی مجدد سامانه‌های جاری در مناطق تاریخی که ممکن است با الگوی منظر شهری تاریخی قابل پالایش باشند. ☐ تأکید بر جامع‌نگری و یکپارچگی گذشته و آینده
۹	بیانیه تهران با موضوع منظر فرهنگی شهری	۲۰۱۴	<ul style="list-style-type: none"> ☐ تأکید بر ضرورت شکل‌گیری الگوی انتقال در مدیریت میراث شهر ☐ تعیین نقش جوامع بومی در مدیریت تغییر و تعیین حدود آنها در مدیریت منظر فرهنگی شهری ☐ دیدگاه فرایندمحوری در مدیریت منظر فرهنگی شهری بر دیدگاه محصول‌محوری تقدم دارد. ☐ انعطاف‌پذیری، پویایی و فرایندنگری سه مؤلفه اصلی فیلتر فرهنگی خودپالای مردمان بومی هستند. ☐ رویکرد کل‌نگر فرایندگرا رویکرد پیشنهادی این بیانیه با هدف فائق آمدن بر شکست‌های ناشی از رویکردهای صرفاً محافظه‌کارانه محصول‌گرا و توسعه‌ای جز‌نگر در منظرهای فرهنگی شهری فیلتر فرهنگی مردمان بومی را پیشنهاد می‌کند.

منبع: Eshrati, 2018

مبتنی بر ارزش‌های فرهنگی، بهبود کیفیت زندگی و توجه به ابعاد ناملموس و معنوی میراث فرهنگی را شامل می‌گردد.

▪ **زیرسیستم فضایی و فعالیتی** که طبقه‌بندی گروه‌های منفصل و بهم‌پیوسته از فضاهای شهری مرتبط با منظر شهری تاریخی، توجه به فضاهای شهری و پیرامون، تحول فضا و فعالیت در طول زمان و هم‌پیوندی را شامل می‌گردد.

▪ **زیرسیستم هدایت کنترل و تصمیم‌گیری** که شناخت الگوی مدیریت موجود، تعیین الگوی مدیریت بهینه، توسعه ابزارهای موجود و خلق ابزارهای جدید را توسعه می‌دهد.

همچنین هیچ‌یک از این اسناد، حضور معماری معاصر را منع نکرده‌اند، بلکه حضور ساختارهای جدید را در زمینه تاریخی سبب تداوم تاریخ و غنا یافتن محیط‌های تاریخی دانسته‌اند، اما

با بررسی توافق‌نامه‌های بین‌المللی می‌توان این‌گونه بیان کرد که اسناد حاضر منظر شهری تاریخی را در قالب سیستمی متصور شدند که دارای چهار زیرسیستم بوده و هر یک از زیرسیستم‌ها علاوه بر اینکه دارای ماهیت مشخص بوده و کارکردهای معینی را در سیستم کلان منظر شهری تاریخی ایفا می‌نمایند، نقش بسیار بارزتری در فعالیت سیستم داشته و دارای روابط دوسویه و چندجانبه با هم بوده و اثرات متقابلی نسبت به همدیگر دارند. نام و مشخصات هر یک از زیرسیستم‌ها در ادامه آمده است (شکل ۴):

▪ **زیرسیستم طبیعی** که دربرگیرنده طبیعت دینامیک و بستر شهرهای تاریخی است که شامل توپوگرافی، شیب زمین، آب‌شناسی، جلوه‌های طبیعی، فضاهای باز و پوشش گیاهی و... می‌گردد.

▪ **زیرسیستم انسان و ارزش‌های انسانی** که رفتارها و ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی و یکپارچه‌سازی توسعه

اطراف ایجاد شود، اما آنچه باید به آن توجه داشت، عدم تقلید صرف از بناهای تاریخی و سبک‌های گذشته است؛ به طوری که ضمن سازگاری با بناهای تاریخی و احترام به خصوصیت آنها، از سبک‌هایی که بیان‌کننده روح زمان خود هستند بهره‌برداری شود. این‌گونه می‌توان ساختاری را خلق کرد که به‌عنوان «میراثی برای آینده» بهترین معرفی از معماری زمان خود باشد.

همگی بر این موضوع اشاره و بر آن تأکید داشته‌اند که حضور ساختارهای جدید نباید محیط پیرامون را تحت تأثیر قرار دهد و باید به‌گونه‌ای باشند که ضمن توجه و در نظر گرفتن حجم، رنگ، شکل، تناسبات، مقیاس و مصالح موجود، بر بناهای اطراف غلبه نکرده و به چشم‌اندازها و دیدهای مهم آسیب نرسانند. این رویکرد می‌تواند با ایجاد بنایی مدرن یا بنایی با اقتباس از بناهای

شکل ۳. جمع‌بندی دیدگاه‌های نظریه‌پردازان بین‌المللی در زمینه منظر شهری تاریخی
منبع: نگارندگان

فرهنگی و تاریخی و متناسب با ظرفیت‌های نسبی هر منطقه‌ای فراهم کند و این کار را با ایجاد و سازمان‌دهی طیف گسترده‌ای از ابزارهای استاندارد مکانی پیشین در زمینه توسعه انسان و شهر و میراث فرهنگی صورت می‌گیرد (Bandarin & Van Oers, 2012)؛ بنابراین با تکامل مفهوم منظر شهری و تاریخی انتظار می‌رود تحول کاربرد تئوری جهانی در سیاست‌های محلی بازتاب داشته باشد. به این ترتیب که به‌صورت پایه‌ای، چارچوب ارزیابی برای کمک به ارزیابی سیاست‌های فعلی و تعیین کاربرد موضعی روش HUL در نظر گرفته شده است. این چارچوب بر پایه ماتریس لئوپولد ایجاد شده است (Leopold, et al., 1971). روشی اثبات‌شده برای ارتباط (پروژه) فعالیت‌ها با (محیط‌زیست) پارامترهاست (Thompson, 1990).

هسته اصلی رویکرد منظر شهری تاریخی

از نظر یونسکو و ایکوموس هسته اصلی رویکرد منظر شهری از دو ایده اصلی تشکیل می‌شود:

۱. مدیریت حفاظت باید متناسب با پیچیدگی شهرهای معاصر باشد.

۲. حفاظت پایدار به‌دنبال حفظ شرایط لازم برای تبیین رابطه بین ویژگی‌ها و مفاهیم در طول زمان است که دارای اهمیت فرهنگی هستند.

در حال حاضر نظریه با رویکرد مبتنی بر چشم‌انداز، متناسب با مکان و ادبیات تاریخی و تئوری منظر شهری و تاریخی روبه‌رشد است که برگرفته از توصیف منظر شهری و تاریخی مصوب سال ۲۰۱۱ یونسکو بوده و تلاش دارد تا دستورالعمل‌هایی را منطبق با ویژگی‌های مکان جغرافیایی،

شکل ۴. جمع‌بندی نتایج حاصل از اصول مورد تأکید در منشورها، توصیه‌نامه‌ها و اسناد مرتبط با مرکز میراث جهانی یونسکو در رابطه با منظر

شهری تاریخی
منبع: نگارندگان

فرایند حفاظت و توسعه پایدار براساس الگوی منظر شهری تاریخی

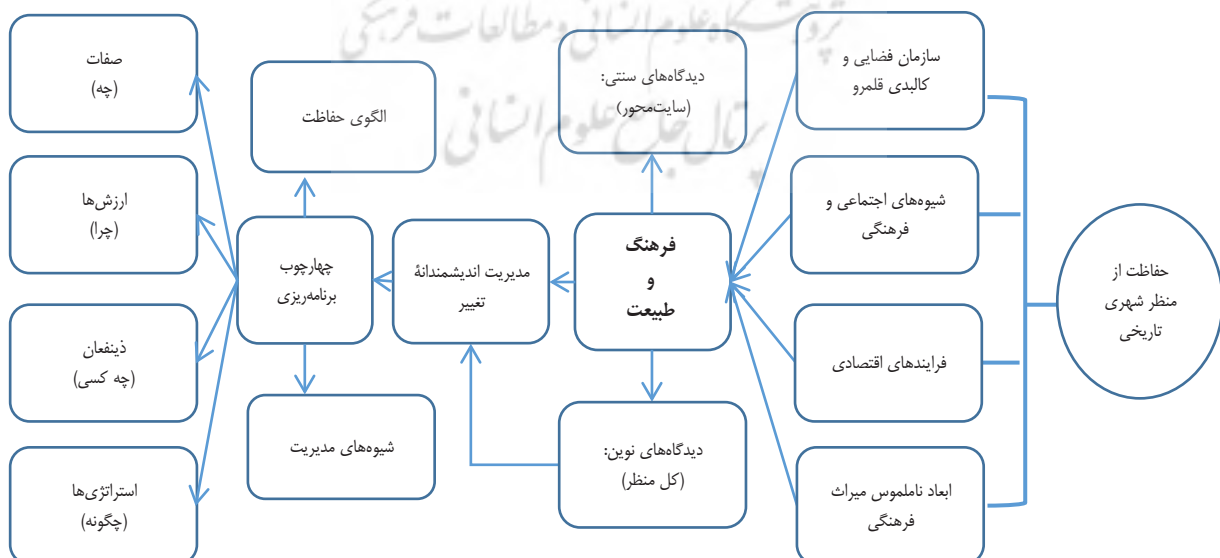
رویکرد مبتنی بر منظر شهری تاریخی، الگوی راه و مسیر آینده و همچنین به‌عنوان یک شاخص کلیدی برای توسعه پایدار شهری در مدیریت میراث فرهنگی است (Veldpaus, et al., 2013). این رویکرد در سال ۲۰۰۰ در شورای اروپا (COE) و در سال ۲۰۱۱ در ایکوموس پذیرفته شده است. به این ترتیب در ادامه استراتژی‌ها و اقدامات مترتب بر آن تبیین گردیده است.

تبیین چارچوب حفاظت با رویکرد منظر شهری تاریخی

گام اول در این فرایند، شناخت محدوده و لایه‌های کارکردی و عملکردی است که در این راستا دسته‌بندی شده و مورد مطالعه و پژوهش قرار می‌گیرد. یکی از مبانی پایه‌ای که در تعریف یونسکو مورد توجه قرار گرفته، توجه به شهر تاریخی است، نه مرکز تاریخی و مجموعه شهری پس در الگوی منظر شهری تاریخی ضمن دادن اصالت به شهر تاریخی و تمامی عناصر و ویژگی‌های آن مورد توجه قرار می‌گیرد که شامل بافت گسترده شهری و مکان جغرافیایی

آن و ویژگی‌های طبیعی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی شهر است. تعریف زیر مبین این موضوع است: «منظر شهری تاریخی» منطقه شهری معینی است که در نتیجه لایه‌بندی تاریخی از ارزش‌های و ویژگی‌های فرهنگی و طبیعی حاصل شده و فراتر از مفهوم «مرکز تاریخی» یا «مجموعه» و شامل بافت شهری گسترده‌تر و مکان جغرافیایی آن است (UNESCO WHC, 2011, Art. 8)؛ به عبارت دیگر منظر شهری تاریخی یکی از غنی‌ترین نمونه‌های منظر فرهنگی در بستر یک شهر تاریخی با لایه‌هایی گوناگون و پیچیده است (Bandarin & Van Oers, 2012, P. 53).

همچنین هدف از این رویکرد حفظ کیفیت محیط‌زیست انسانی، افزایش استفاده مؤثر و پایدار از فضاهای شهری و در عین حال شناسایی ویژگی‌های پویا، و ترویج تنوع اجتماعی و عملکردی با هدف استراتژی رسیدن به تعادل بین رشد شهری و کیفیت زندگی بر اساس توسعه پایدار است (Recommendation on the HUL, Art. 3) که با خوانش منظر شهری تاریخی اطلاعات گسترده‌ای از تعامل انسان‌ها با طبیعت در طول زمان می‌توان به دست آورد (شکل ۵).

شکل ۵. چارچوب حفاظت با رویکرد منظر شهری تاریخی (منبع: نگارندگان)

مرحله سوم، شامل تعریف مقیاس برای هر کدام از فعالیت‌ها و شاخص‌هاست که برای ارزیابی ارتباط آنها در نظر گرفته می‌شود.

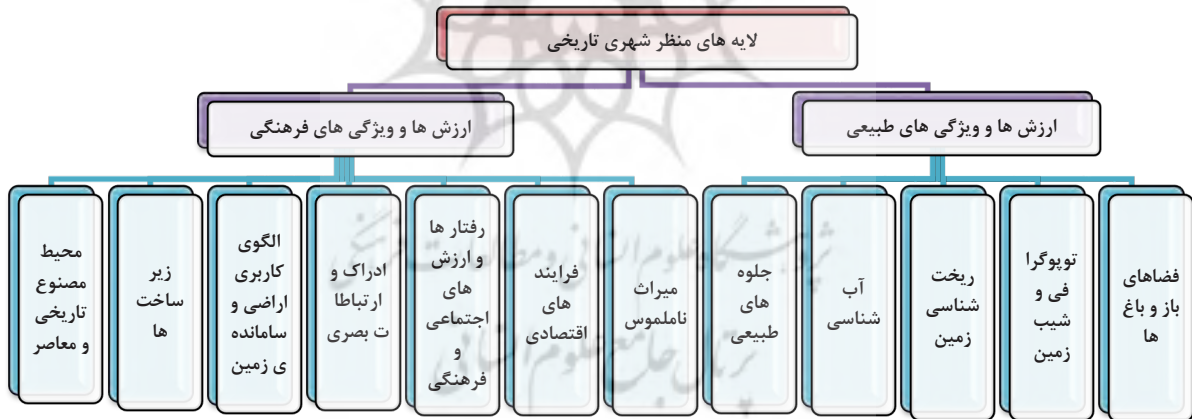
بررسی لایه‌های سازنده منظر شهری تاریخی

برای حصول شناخت از عناصر و ویژگی‌های منظر شهری تاریخی یک شهر لایه‌های سازنده منظر شهری تاریخی شامل توپوگرافی سایت، ژئومورفولوژی، هیدرولوژی و ویژگی‌های طبیعی سایت محیط مصنوع، اعم از تاریخی و معاصر، زیرساخت‌های رو و زیرزمینی، شامل فضاهای باز و باغات، الگوی کاربری‌های زمین و سازمان فضایی، اعم از ادراکات و روابط بصری و همچنین سایر عناصر ساختار شهری شامل فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی، ارزش‌ها، فرایندهای اقتصادی و ابعاد ناملموس میراث در رابطه با تنوع و هویت فرهنگی مورد مطالعه قرار می‌گیرد (Motahari Rad, 2016, based on the recommendations of UNESCO in 2011).

تعریف فعالیت‌ها و شاخص‌ها

فعالیت‌ها در این روش ثابت هستند و توسعه مجموعه‌ای از شاخص‌ها به تکامل مفاهیم پیشین رویکرد منظر شهری تاریخی بستگی دارد که در سه مرحله به شرح زیر مشخص شده است: مرحله اول، تجزیه و تحلیل محتوای کیفی برای تعیین مفاهیم اصلی منظر شهری تاریخی مفاهیم اصلی رویکرد منظر شهری تاریخی از طریق تجزیه و تحلیل توصیه‌های بین‌المللی تعیین می‌شوند: تعریف میراث (میراث چیست)؛ اصول کلی مترتب بر آن (اهداف اصلی)؛ استراتژی‌ها و ابزار توصیه‌شده برای مدیریت میراث فرهنگی (چگونه میراث را مدیریت کنیم) و ذی‌نفعان (کسانی که نقش دارند).

مرحله دوم، آن دسته از مفاهیمی که به سیاست‌های فرهنگی بین‌المللی برای روشن کردن سیر تکاملی آنها برمی‌گردد.

شکل ۶. لایه‌های منظر شهری تاریخی

منبع: Motahari Rad, 2016, based on the recommendations of UNESCO in 2011

رویکرد حفاظت از منظر شهری تاریخی، تهیه «نقشه میزان اهمیت مکانی» و «نقشه آسیب‌پذیری» بخش‌های مختلف قلمرو مربوط، با توجه به تجزیه و تحلیل‌های قبلی است. هدف، شناسایی نواحی است که در آنها منابع «از وزن

تعریف اهمیت و شدت منابع

تعریف اهمیت منابع، آسیب‌پذیری آنها و امکان تغییر در کل شهر تاریخی، با یک نظر کلی به تعادل پارامترهای توسعه و حفاظت در سراسر قلمرو است. به این معنا، هدف

سناریوهای جایگزین و تأثیر نظارت بر توسعه شهری و سایر عوامل تغییر بر مفاهیم فرهنگی را امکان پذیر می سازد و به این اساس اقدامات شش گانه زیر به عنوان گام های اساسی در خوانش شهر تاریخی پیشنهاد گردیده است (شکل ۷).

- انجام بررسی های جامع و نقشه برداری از منابع شهری اعم از منابع طبیعی، فرهنگی و انسانی
- رسیدن به اجماع با متصدیان در زمینه حفاظت از ارزش های شهری و ویژگی های منظر شهری تاریخی
- بررسی و ارزیابی میزان آسیب پذیری منابع شهری در فرایند تغییر و توسعه
- یکپارچه سازی اقدامات و مراحل فوق در چارچوب توسعه شهری
- اولویت بندی اقدامات مربوط به حفاظت و توسعه ایجاد همکاری و مشارکت مطلوب در چارچوب مدیریت محلی.

در ضمن به منظور کنترل تحولات و حفاظت از مناظر شهری تاریخی ترکیبی از روند اجرایی (HUL) به عنوان پیشنهاد توصیه شده و مراحل مندرج به عنوان توصیه ارائه شده است (شکل ۸).

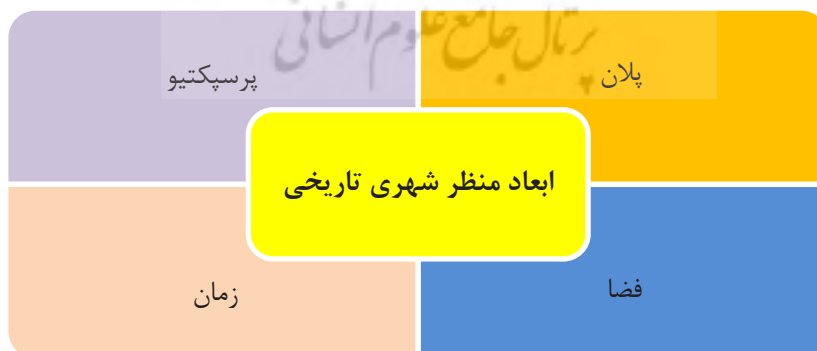
بیشتری برخوردار هستند» با احترام به مناطقی که منابع وزن نسبتاً کمتری دارند. به این شیوه، شناسایی مناطق آسیب پذیر و کمک به برنامه ریزی توسعه پایدار شهری در آینده امکان پذیر خواهد شد. نقطه شروع این تحلیل، مطالعه در عمق تاریخ مکان، توسعه شهری و تعریف ویژگی های هویتی آن است. در اینجا، مطالعه نقشه های باستانی، نقشه کشی و پیکرنگاری تاریخی به منظور درک اهمیت شهر و تعریف دقیقاً چستی منابع و اهمیت آنها ضروری است. هدف، جست و جوی سناریوی توسعه آینده با در نظر گرفتن کیفیت محل، اهمیت و آسیب پذیری بخش های مختلف قلمرو است.

بررسی ابعاد منظر شهری تاریخی

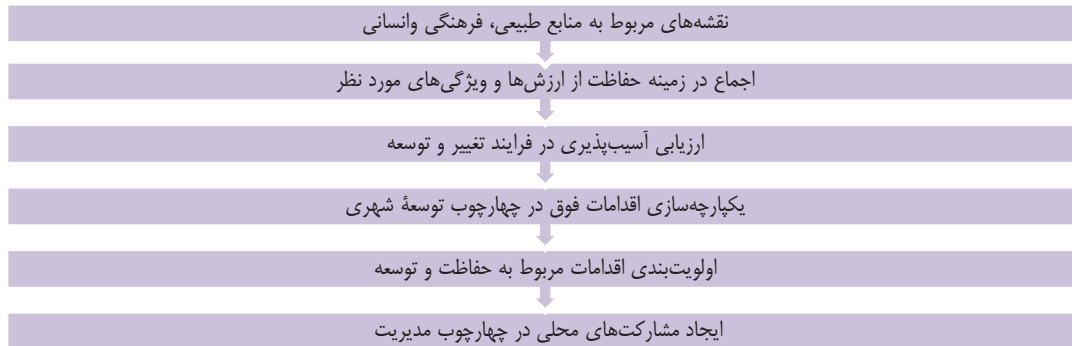
منظر شهری تاریخی ماهیت پویایی دارد که به طور روزمره، در فضا و زمان در حال تغییر است؛ به همین دلیل، رویکرد منظر شهری تاریخی نه تنها به صورت دویبعدی (پلان و پرسپکتیو) بلکه به صورت سه بعدی (فضا) و حتی در بعد چهارم به صورت (زمان) می تواند دیده شود (Martini, 2013).

گام های اساسی برای کنترل تحولات و حفاظت از مناظر شهری تاریخی و روند اجرایی کردن رویکرد منظر شهری تاریخی

خوانش شهر، شناسایی مفاهیم فرهنگی اعم از ملموس و ناملموس و طبیعی، عوامل تغییر، اقدامات پیشنهادی یا

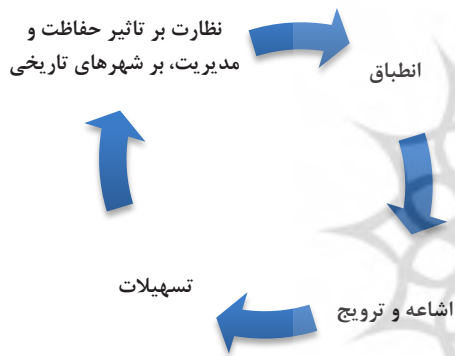

شکل ۷ ابعاد منظر شهری تاریخی
منبع: نگارندگان

شکل ۸. گام‌های مهم در روند اجرایی منظر شهری و تاریخی
منبع: UNESCO, 2011

الگوی روش‌شناختی

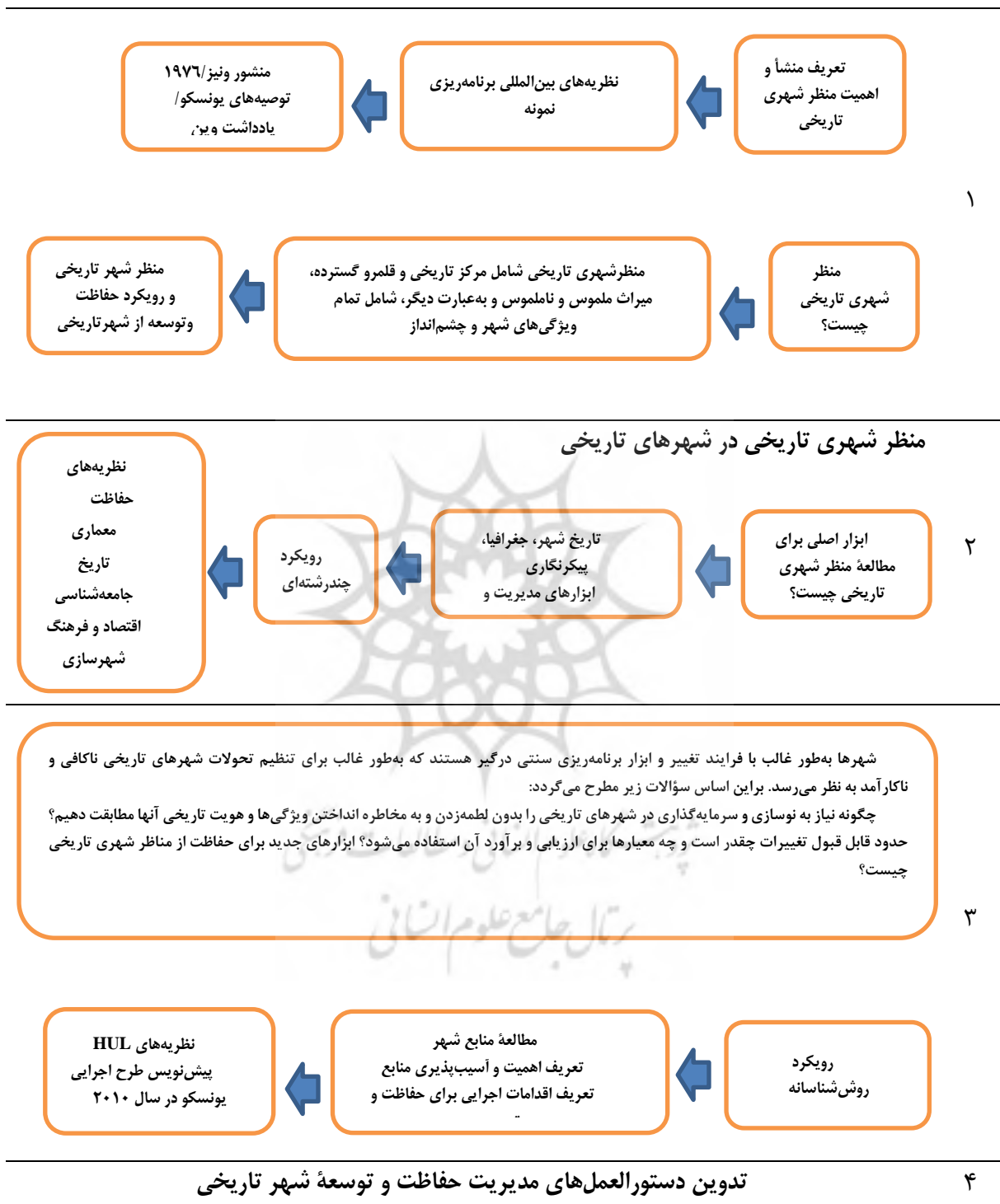
شکل ۹. فرایند اجرایی کردن رویکرد منظر شهری تاریخی
منبع: UNESCO, 2011

حفاظت و توسعه پایدار مبتنی بر الگوی منظر شهری تاریخی در پی حفظ شرایط لازم برای تبیین ارتباط بین صفات و معانی بین نسل‌هاست (Martini, 2013)، پژوهش حاضر رویکرد روش‌شناختی را پیشنهاد می‌کند برای تنظیم امکان حفاظت و توسعه از مناظر شهری تاریخی با حفظ کیفیت و اهمیت تاریخی مکان در راستای آنچه در توصیه‌های یونسکو در خصوص HUL در سال ۲۰۱۱ آمده است. بر این اساس باید به مواردی همچون انتقال معانی زمان حاضر میراث به نسل‌های آینده، حفظ پیشینه معانی از نسل‌های گذشته برای استفاده نسل حاضر و آینده و امکان تفسیر معانی جدید از مفاهیم گذشته و امکان انتقال آن به نسل آینده توجه داشت. در شکل ۹ رویکرد روش‌شناختی حفاظت و توسعه مبتنی بر منظر شهری تاریخی تبیین گردیده است.

اسناد خروجی

برای حفاظت و نگهداری از اصالت و یکپارچگی وضعیت منظر شهری تاریخی دو نوع مختلف از دستورالعمل‌ها پیشنهاد می‌گردد:

- (الف) راهنمایی برای مدیریت حفاظت؛
- (ب) راهنمایی برای توسعه شهری.

شکل ۱۰. الگوی روش‌شناختی حفاظت و توسعه مبتنی بر رویکرد منظر شهری تاریخی
منبع: نگارندگان

نتیجه‌گیری

حال، زمانی که آن برداشت و ارزش‌گذاری در چارچوب توسعه گسترده شهری ارزیابی یا ادغام و یکپارچه نشده است، بیانگر آن است که شکاف احتمالی در سیستم فعلی وجود دارد. این چارچوب در حال حاضر معتبر بوده و با استفاده از روش‌های مطالعات موردی می‌تواند در مقیاس گسترده‌تر به‌عنوان یک ابزار نظارت، برای نظارت و برای مدیریت بر تغییرات در سطح برنامه ملاک عمل قرار گیرد.

سپاسگزاری

لازم می‌دانم از آقای محمد نادری بدانلو که زحمت ویرایش متن فارسی را متقبل شدند، سپاسگزاری کنم.

منابع مالی

وجود ندارد.

تعارض منافع

میان نویسندگان هیچ‌گونه تعارضی در منافع گزارش نشده است.

این تحقیق تلاش دارد تا بیان کند که چگونه می‌توان میراث فرهنگی را در سیاست‌گذاری‌ها تعریف نمود. بررسی ترکیبی از سطح اجرا و سیر تکامل این رویکرد برای نشان‌دادن آن است که به چه میزان میراث در سیاست‌های محلی ارائه‌شده قبلی درخصوص منظر شهری و تاریخی تشریح شده است. سطح کاربرد نشان می‌دهد که چگونه در شهرهای تاریخی رویکرد منظر شهری تاریخی ملاک عمل قرار گرفته شده است؛ برای مثال بهره‌گیری از این رویکرد به‌عنوان الگوی پروژه پایه یا الگوی اجرا شده برای نواحی شهری تاریخی مدنظر قرار گیرد. انتظار می‌رود تا نتایج چندبخشی آشکار کند که چگونه میراث فرهنگی در چارچوب سیاست تعریف‌شده، هم از جنبه میراث ملموس و ناملموس و هم در ترکیب آنها بررسی شده و انتظار می‌رود تا میزان انحراف از جوانب مختلف را مانند سطح اجرا در رویکرد منظر شهری تاریخی و مانند آن تبیین کند و اینکه مدیریت میراث مکان‌محور است یا چشم‌انداز‌محور و تمام‌شمول است یا انحصاری، متمرکز بر میراث ملموس است یا ناملموس و روی ارزش بنا شده است یا روی تقاضا. از آنجا که انتظار می‌رود در چنین بخشی از چارچوب از قبل برای درک آنچه مورد توجه قرار گرفته در سیاست شفاف‌سازی گردد، لازم است تمام لایه‌ها و جنبه‌های تأثیرگذار به‌ویژه مشارکت ساکنان مدنظر باشد.

تبیین اینکه در حال حاضر منظر شهری تاریخی تا چه حد جزئی از سیاست‌های محلی است، به تصمیم‌گیری بهتر درباره تغییراتی که باید یا نباید در سیاست اعمال گردد منجر خواهد شد. این می‌تواند بیانگر پارامترهایی باشد که در نیاز به توسعه آتی در طول زمان مورد توجه است؛ برای مثال اگر هیچ‌یک از فعالیت‌های انسانی برداشت نشده، ارزش یا ارزیابی حاکی از آن است که سیستم محلی فاقد نوع معینی از مدیریت میراث فرهنگی است؛ به عبارت دیگر اهمیت یا مفهومی که از طریق ذی‌نفعان مورد تأیید و تصدیق قرار نگرفته است، مورد نیاز مدیریت میراث فرهنگی نیست. با این

References

- Bandarin, F., & Van Oers, R. (2012). *The historic urban landscape: managing heritage in an urban century*. John Wiley & Sons. [[DOI:10.1002/9781119968115](https://doi.org/10.1002/9781119968115)]
- Bloemers, T. J. (2010). 1. The Cultural Landscape and Heritage Paradox. Protection and Development of the Dutch Archaeological-Historical Landscape and its European Dimension. In *The Cultural Landscape and Heritage Paradox* (pp. 3-16). Amsterdam University Press. [[DOI:10.1515/9789048510962-002](https://doi.org/10.1515/9789048510962-002)]
- COUNCIL, O. E. (2000). *European Landscape Convention*. CETS, 176.
- Eshrati, P. (2018). *Historical Urban landscape and observance of cultural landscape in development plans*. Deputy Minister of Architecture and Urban Planning. Ministry of Roads and Urban Development.
- Fairclough, G., Harrison, R., & Jnr, J. H. Jameson, and John Schofield (editors) (2008) *The heritage reader*. London, New York: Routledge.
- Cities, H., & Initiative, U. S. (2010). *Historic Urban Environment Conservation Challenges and Priorities for Action*. Experts Meeting (March 12-14, 2009). Los Angeles.
- Guzmán-Torres, Z. (2009). *Historic buildings and contemporary additions: the elements of a cohesive design relationship*. Directed by: Dr. Linebaugh, D. School of Architecture Planning and Preservation. University of Maryland. College Park.
- Ghadiri, B (2006). *New structures in historical Context* (first Edition). Tehran.Cultural Research Office.
- Habibi, S., & Maliheh, M. (2007). *Urban Restoration: Definitions, Theories, Experiences, Universal Charters and Resolutions, Methods* (Third Edition). University of Tehran Press(UTP).
- ICOMOS, U. (2011). *The Valetta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas*. Principles, as adopted by the 17th ICOMOS General Assembly.
- Jokilehto, J. (1998). International trends in historic preservation: from ancient monuments to living cultures. *APT Bulletin: The Journal of Preservation Technology*, 29(3/4), 17-19. [[DOI:10.2307/1504606](https://doi.org/10.2307/1504606)]
- Jokilehto, J. (1999, 2008). *A History of Architectural Conservation*. translated by Mohammad Hassan Talebian and Khashayar Bahadori. Tehran: Rozaneh. [[DOI:10.4324/9780080523118](https://doi.org/10.4324/9780080523118)] [[PMID](#)]
- Landorf, C. (2009). A framework for sustainable heritage management: A study of UK industrial heritage sites. *International Journal of Heritage Studies*, 15(6), 494-510. doi:10.1080/13527250903210795 [[DOI:10.1080/13527250903210795](https://doi.org/10.1080/13527250903210795)]
- Leopold, L. B. (1971). A procedure for evaluating environmental impact (Vol. 645). US Department of the Interior. Geological Survey Circular. [[DOI:10.3133/cir645](https://doi.org/10.3133/cir645)]
- Mason, R. (2008). Be interested and beware: Joining economic valuation and heritage conservation. *International Journal of Heritage Studies*, 14(4), 303-318. [[DOI:10.1080/13527250802155810](https://doi.org/10.1080/13527250802155810)]
- Mohammadpoor, A. (2010). *Meta-method: Philosophical and practical foundations of the combined research method in social and behavioral sciences* (Third Edition). Tehran: Sociologists Publications.
- Motahari Rad, M. (2016). Perception and visual contact in historic urban landscapes. *Haft Shar*, 4(55-56), 53-62.

- Pereira Roders, A. R. (2007). Re-architecture: lifespan rehabilitation of built heritage. Book I Eindhoven: Technische Universiteit Eindhoven.
- Thompson, M. A. (1990). Determining impact significance in EIA: a review of 24 methodologies. *Journal of environmental management*, 30(3), 235-250. [[DOI:10.1016/0301-4797\(90\)90004-G](https://doi.org/10.1016/0301-4797(90)90004-G)]
- UNESCO. (2009). 181 EX/29 preliminary study on the technical and legal aspects relating to the desirability of a standard-setting instrument on the conservation of the historic urban landscape. Paris. Available at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001811/181132e.pdf> (accessed on 13 March 2013).
- UNESCO. (2011). 36 C/23 Recommendation on the Historic Urban Landscape, Paris. Available at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002110/211094e.pdf> (accessed on 13 March 2013).
- Van Oers, R. (2010). Managing cities and the historic urban landscape initiative-an introduction. *Managing historic cities*, 7-17. (Paris, France:UNESCO World Heritage Centre) available at <http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-47-1.pdf> (accessed 13 March 2013).
- Veldpaus, L., Pereira Roders, A. R., & Colenbrander, B. J. (2013). Urban heritage: putting the past into the future. *The Historic Environment: Policy & Practice*, 4(1), 3-18. [[DOI:10.1179/1756750513Z.00000000022](https://doi.org/10.1179/1756750513Z.00000000022)]
- The web page of UNESCO. Recommendation on the Historic Urban Landscape. available at: <http://whc.unesco.org/en/activities/638>.